

Sognefoged Anders Kristian Hansen i Gesten.

- I. En lille Levnedstegning ved Provst **J. Nissen** i Brørup.
- II. Oplevelse i 1864, fortalt af hans Søn, Bolsmand **Hans Simon Hansen** i Surhave.

I.

ANDERS KRISTIAN HANSEN blev født paa Tallerupgaard i Tommerup Sogn paa Fyn den 9. Juli 1814.

Slægten var kommen dertil fra Orte Sogn. Farfaderen Anders Hansen var født i Orte 1751 og blev 1772 gift med Birthe Hansdatter sammestedsfra. Han ejede sin Fødegaard i Orte til 1797, da han købte Tallerupgaard. De fik 17 Børn sammen, hvoraf dog kun 3 naaede at blive voksne. Af disse fik Sønnen Hans Simon Andersen, der var født i Orte 1779, Tallerupgaard. Til en Datter havde Faderen af denne Gaards Jorder ladet udskille en ny Ejendom, Talleruplund, og her døde han 1819.

Det tredie af Børnene, Sønnen Simon Andersen, der var født i Orte 1795 og opvokset paa Tallerupgaard, kom til Jylland. 1815, samme Aar som han blev gift, købte han en Gaard i Øster-Gesten, hvor han boede til sin Død 1868. Han er Fader til den endnu levende, gamle Hædersmand Anders Simonsen i Ravnholt, hvis

Navn vil nævnes i den folkelige og kirkelige Vækkelses Historie her paa Egnen og ikke mindst i Plantesagens Historie. I en Del Aar var Anders Simonsen Landstingsmand. Han har udgivet en lille Bog »Nogle Optegnelser om Anst og Gjesten Sogne i de sidste Aarhundreder«, hvori han, støttende sig dels til, hvad han selv har hørt fortælle eller selv har oplevet fra sin Barndom og Ungdom, og dels til Præstekaldets Embedsbog, har meddelt mange gode Oplysninger om Anst og Gjesten Sogne i sidste Halvdel af det attende og første Halvdel af det nittende Aarhundrede.

Hans Simon Andersen, der fik Faderens Ejendom Tallerupgaard, blev 1804 gift med Dorthe Marie Olsdatter fra Ubberud. De fik 6 Børn, 3 Sønner og 3 Døtre. Anders Kristian Hansen var den ældste af Sønerne. Faderen døde allerede i Foraaret 1826, vistnok af Tæring. Da han engang under sin Sygdom gik igennem Stuen, hvor Anders Kristian og en ældre Søster, Ane Marie, opholdt sig, sagde han, idet han strøg dem med Haanden hen over Hovedet: »Ja, lille Børn, du (til Sønnen) vil komme til at rejse meget om i Verden, og du (til Datteren) vil blive rig.« Anders Kristian syntes paa sine gamle Dage, at det var gaaet underligt i Opfyldelse, ogsaa for Søsterens Vedkommende, der blev en velstaaende Kvinde. Hun blev først gift med Degnen Felding i Verninge og efter dennes Død med Hans Hansen paa Solevadgaard i Verninge Sogn, med hvem hun havde 3 Børn. Den ældste Søn, Kristoffer Hansen, der ejer Solevadgaard, har i nogle Aar været Landstingsmand.

Efter Hans Simon Andersens Død giftede Enken sig igen samme Efteraar med Ungkarl Rasmus Jensen fra Tommerup, i hvem Børnene fik en kærlig Stiffader.

Hun var dengang 40, hendes anden Mand 47 Aar gammel. Da det var temmelig langt fra Tallerupgaard til Sogneskolen i Tommerup, havde nogle Familier sluttet sig sammen og selv oprettet en lille Skole for deres Børn. Her og senere ved Selvstudium samlede Anders Kristian sig gode Kundskaber, og han fik hurtig Brug for dem, idet han fra sin tidlige Ungdom hjalp sin Stifader, der i mange Aar var Sognefoged, med Skriveriet. Som »Sognefogdens Medhjælper« slap han da ogsaa fri for Soldatertjenesten, skønt han paa Sessionen var udtaget til Drågon. Iøvrigt tilbragte han det meste af sin Ungdomstid hjemme paa sin Fødegaard, hvor han tog godt fat med i Arbejdet.

1840 købte han en Gaard paa Vester-Gesten Mark, hvortil han 3 Uger efter Overtagelsen hjemførte sin Brud, Ane Kirstine Rasmusdatter fra Gaarden Knarborg i Tommerup Sogn. Det var Farbroderen Simon Andersen, der nu havde boet i Gesten Sogn i 25 Aar og efter trange Aar i Tyverne havde arbejdet sig frem til at blive en efter Datidens Forhold ret velstaaende Mand, som fik ham herover. Gaarden, han fik, var dog af langt ringere Beskaffenhed end Farbroderens. Den var stor nok, ca. 206 Tdr. Land; men det meste var Hede, kun 13 á 14 Tdr. Land var opdyrket. Besætningen bestod af 2 Heste, 2 Køer og en Del Faar. Bygningerne var gamle og forfaldne. Ikke for intet bar Gaarden Navnet »Sultholm«.

Gaarden kostede 2400 Rdlr. foruden en Aftægt. Deraf ejede han og hans Hustru hver 1200, og de tog nu fat paa Opdyrkningen af Jorden med godt Mod og friske Kræfter. For at Gaarden kunde faa et andet Navn, plantede han en lille Ellelund vest for den, og Gaarden blev herefter kaldt »Gestenlund«. En stor Modgang

havde de unge Folk til at begynde med. Bygningerne var saa skrøbelige, at der nødvendig maatte tænkes paa Ombygning. Aaret efter deres Komme blev der da bygget et nyt Stuehus, der blev færdigt til at flytte ind i ved Paasketid 1842. De var lige flyttet derind, da der opkom Ildebrand, og Huset nedbrændte. Anders Kristian Hansen var fraværende paa en Rejse til Fyn, medens det skete, og et Par af hans Venner rejste til Kolding for at forberede ham paa, hvad der var hændet. Det var et stort Tab; thi Huset var ikke endelig taxeret; men efter de Tidens Skik hjalp Venner og Kendinge paa bedste Maade til med at faa Huset rejst igen:

De skænked Tag, de kørte Tømmer til,
Betalte Murerløn med venligt Smil,
Til Haandværksfolk de bragte Kost og Mad —

som Birkedal siger i sin »Livs-Førelse« om Ombygningen af Sønder-Omme Præstegaard. Saaledes ogsaa her. Inden ret lang Tid var Stuehuset rejst igen, og inden mange Aar stod der en solid Gaard med Stuehus og 3 Længer, stærke og rummelige.

Ogsaa paa Markerne fik det snart et andet Udseende. Jorderne blev mærglede og opdyrkede, og allerede 1847 avlede han, som det ses af en efterladt Optegnelse, 149 Tdr. Korn. Han var den første i Gesten Sogn, der brugte Svingplov, hvilket Redskab han havde medbragt fra Fyn. Det kom dog ogsaa Gaarden til gode, at han var en flink Handelsmand. Særlig Hestehandelen interesserede han sig for, og han har mange Gange, navnlig i de første Aar, han var i Gesten, vandret paa sin Fod til Odense for der paa Markedet at købe en Snor Heste, som han kom ridende med tilbage. Paa Gestenlund mødte saa de nærmeste Dage efter Hjem-

komsten Omegnens Bønder for at se paa Dyrene. Nu gik det løs med Mønstring, og det varede ikke længe, før Hestene atter var solgte. Lidkøbet var ikke knebent, og Rejseeventyr fulgte med i Tilgift. Han var en god Fortæller.

Allerede Aaret efter sit Komme til Gesten blev han Bud og Medhjælper hos Sognefogden Jørgen Bundsgaard paa Kjærholm, hvad han jo var velkendt med fra sit Hjem og vel egnet til paa Grund af sine gode Kundskaber. 1856 blev han selv Sognefoged, en Stilling, som han fyldte udmærket i. Han var fra ung af og langt op i Aarene en statelig Skikkelse, snarere fremtrædende end tilbageholdende, men meget høflig baade overfor høje og lave. Tillige var han hjælpsom og velvillig overfor enhver og derfor meget afholdt af alle. Mange søgte til ham om Raad og Bistand, og saavidt det stod i hans Magt, gik ingen forgæves.

Det var som Sognefoged under Krigen 1864, at han kom til baade at virke og lide for Fædrelandet paa en Maade, der gør, at hans Navn fortjener at bevares i taknemligt Minde af en større Kreds. Herom vil hans Søn fortælle nedenfor, saaledes som han selv har oplevet det, og som han atter og atter har hørt sin Fader fortælle derom. Det blev Anders Kristian Hansens store »Oplevelse«. Som Følge heraf overrakte Kongen, da denne var i Kolding efter Krigen, ham, sammen med Sognefoged Møller i Gejsing, egenhændig Dannebrogsmændenes Hæderstegn. Senere blev han optaget som Æresgæst i Anst Vaabenbrødreafdeling. Ved en Fest, der blev holdt i Vorbasse paa 25 Aarsdagen efter Fægtningen, fortalte han livligt om sine Minder.

1869 nedlagde han sit Hverv som Sognefoged; men han blev dog fra den Tid ved at bære Navnet »den

gamle Sognefoged«. Han havde nemlig tidligere faaet et andet Hverv overdraget, der optog ham meget, idet han ved Oprettelsen af den vest- og sønderjyske Kreditforening var bleven Formand for Taxationen til denne i Anst, Slaugs og Nørre-Tyrstrup Herreder, et Hverv, som han varetog i 30 Aar, indtil han var 79 Aar gammel. Som Følge heraf, og da hans Tid tillige var meget optaget af at hjælpe Folk med Dokumentskrivning o. lign., afstod han ogsaa Gaarden 1870 til sin Søn Hans Simon Hansen. Selv beholdt han dog 80 Tdr. Land Hede, hvoraf de 70 Tdr. senere blev solgt til Staushede Plantage, da denne oprettedes. Foruden Sønnen Hans Simon, der var det yngste af Børnene og eneste Søn, var der 4 Døtre, hvoraf dog to døde som smaa. De to andre lever endnu og bor som gifte i Hejnsvig og Ødis-Bramdrup.

Den gamle Sognefoged var op til sin høje Alderdom en livlig og munter Mand og en stor Børneven, idet han selv var en barnlig Natur. Han mødte sjælden Børn paa sin Vej uden at give sig i Kast med dem, og Børnene holdt af ham og hængte efter ham. Paa sine ældre Dage kom han ikke sjælden ind i Skolen og bad om, at Børnene maatte synge en Fædrelandssang; thi — som Læreren skriver, der har meddelt mig dette — hjærtevarm for Konge og Fædreland. det var han. Ved Siden af Munterheden boede dog ogsaa Alvoren. Han var en flittig Kirkegænger, og en Prædiken læstes altid i Hjemmet om Søndagen for dem, der ikke havde været i Kirke.

Da Sønnen Hans Simon ved Kautionsforpligtelser havde mistet en meget stor Sum Penge, solgte han i 1896 sin Fødegaard og købte en mindre Ejendom paa Surhave Mark i Brørup Sogn. Den gamle Sognefoged,

der i 1886 havde mistet sin brave og trofaste Hustru, flyttede med derhen. Allerede Aaret før var han dog begyndt at svækkes baade paa Legeme og Sjæl, og i de sidste Aar af sit Liv »gik han i Barndom«. Trolig nok var det den haarde Behandling under Fangenskabet i 1864, der havde sat Mærke. Minderne fra Krigen var forøvrigt det, der bevaredes friskest hos ham, og som han stadig kom tilbage til. Den 1. Marts 1899, netop paa 35 Aarsdagen efterat man havde omringet hans Hjem og slæbt ham bort i Fangenskab, sov han hen. Ved hans Jordefærd i Gesten Kirke, hvor en stor Forsamling havde givet Møde, talte jeg under Henblik til hans Oplevelser i 1864 over Ordet 1 Pet. 2¹⁹: »Thi dette finder Naade, dersom nogen af Samvittighed for Gud fordrager Genvordigheder, naar han lider uretfærdigen«.

II.¹

En Dag i sidste Halvdel af Februar Maaned — Datoen husker jeg ikke bestemt — blev min Fader tilligemed alle de andre Sognefogder fra Omegnen indkaldt til at møde paa Kolding Raadhus. Her holdt Herredsfuldmægtig Zahn en Tale for dem, hvori han formanede dem til som tro danske Mænd at være agtpaagivende og mindede dem om, at de altid skulde være beredte til hurtig at efterkomme saavel Øvrighedens som de danske Officerers Ordre. Til dette Øjemed fik de andre Sognefogder en ridende Stafet; men min Fader fik to paa

¹ Den foreliggende Beretning er fremkommen i Anledning af en Opfordring i Bladene fra Kammerherre Meldahl til Øjenvidner eller Deltagere i Fægtningen ved Vorbasse om at tilsende ham Meddelelser derom. Den gengives dog her i en noget forkortet og sammentrængt Skikkelse.

Grund af, at han boede nærmest Tropperne, 3die Dragonregiments 5te Eskadron under Befaling af Ritmester Moe, som den Dag laa ved Vejen, men allerede Dagen efter flyttede til Bække.

Dagen efter Mødet i Kolding, hen paa Eftermiddagen, kom Løjtnant Sauerbrey samt to Menige for at faa Underretning hos min Fader om, hvorvidt Tyskerne var dragne ind i Kolding. Der blev sendt en Stafet desangaaende til Sognefoged, Kammerraad Brødsgaard i Jordrup. Løjtnant Sauerbrey blev en Tid hos os; de talte meget sammen. Han var en venlig og forekommende Mand. Tilsidst bad han min Fader om at være agtpaagivende og snarraadig i sin vanskelige Stilling, hvorefter han tog hjem med den ene Mand. Den anden blev hos os for at bringe den Besked tilbage, som Stafetten kom med fra Jordrup, og som lød paa, at Tyskerne var rykkede ind i Kolding samme Eftermiddag.

Senere foretog Tyskerne flere Strejftog ud i Omegnen, dog ikke længere end til Øster-Gesten. Naar min Fader fik det at vide, lod han mig, som dengang var 13 Aar, ride som Stafet til Bække for at melde Danskerne det passerede. De danske Dragoner drog ogsaa til Gesten; men de traf aldrig sammen med Tyskerne. Naar jeg fulgtes med dem, red jeg gerne ved Siden af Vagtmester Sass. Første Gang, vi red sammen, sagde Vagtmesteren til mig: »Kan du ride i Trav, min Dreng?« Da jeg var van til at ride, var jeg ikke ræd, og jeg svarede: »Jeg skal nok følge Dem, om det gaar aldrig saa rask«. Det blev forsøgt, og jeg fulgte godt med paa min raske 4 Aars Hoppe. Vagtmester Sass glemte det ikke senere.

Vi havde i den Tid og indtil Fægtningen i Vorbasse Ordonanser flere Gange i Døgnet. Der kom altid to Dragoner ad Gangen. Da det var Vinter med Sne og

Kulde, blev de altid beværtede paa det bedste. Vi blev derfor godt kendt med de fleste af dem og de ogsaa med vort Spisekammer.

Natten mellem den 28. og 29. Februar fik min Fader Ordre fra Ritmester Moe til at møde den næste Morgen i Vorbasse i Anledning af, at de manglede Fourage til deres Heste. Han kørte altsaa den følgende Dag tidlig, og da Ritmesteren havde Kvarter i Præstegaarden, kørte han derop, hvor han traf Præsten, Pastor Wesenberg, og den senere Sognefoged Jørgensen. Den sidstnævnte kørte hans Befordring ned i Kroen, medens han selv gik ud for at se paa, at der blev holdt Parade.

Da Ritmesteren kom ind, gav han min Fader nogle Ordre med Hensyn til Leverancerne og spurgte ham om, hvem han havde givet Besked paa at styre Sagerne hjemme. Han svarede: »Min Søn har faaet Ordre paa, hvordan han skal forholde sig, og han skal nok klare det, skønt han ikke er saa gammel«. Vagtmester Sass var ogsaa tilstede, og han roste mig for min Ridedygtighed paa utilreden Hest. Ritmesteren gav ham en Rigsdaler, og Vagtmesteren gav ham en Frugtkniv som Foræring til mig.

Da de militære, som ikke havde Kvarter i Præstegaarden, omsider var reden bort, blev de andre buden til Frokostbordet; men allerbedst som de sad der og spiste og talte, blev Døren revent op af en Dragon, der forpustet raabte: »Prøjserne kommer!« De fik travlt med at komme paa Benene. Min Fader løb ud i Gaarden, hvor der holdt en Stafet fra Bække Mølle, med det Budskab, der var bragt fra vort Hjem. Senere løb han ned til Kroen¹, hvor der allerede var kommen en

¹ Kroen ligger et godt Stykke øst for Præstegaarden paa Vejen efter Bække.

saaret dansk Dragon. Han forbandt ham, saa godt han kunde. I det samme kom Krokonen, Madam Hansen, ind, og hun sagde: »Kom ud, Sognefoged, der holder en saaret Dragon, som vil tale med Dem«. Det var en svær, nørrejysk Karl, der havde været Ordonans hos ham. »Sognefoged, jeg ved ikke, hvorledes det er, jeg kan ikke holde ved Tøjlerne«, sagde han. Det kunde min Fader nok forstaa, for Blodet løb ned ad Armene paa ham, saa man næsten ikke kunde se hans Hænder. Min Fader fik ham imidlertid ind, dog ikke før han havde lovet at sørge for hans Hest.

Da nu Ritmesteren kom forbi med det Mandskab, der var bleven samlet, raabte han: »Bliv, Sognefoged, og funger som Sognefoged her, for vi har for Tiden ingen anden«. Saa kom der to saarede Dragoner mere. Min Fader fik derfor fat i en Vogn, som han fik alle de saarede paa. Medens han var beskæftiget dermed, kom en Karl springende og meldte, at nu kom Prøjserne med Pikkelhuer og det hele. Ved nærmere Eftersyn viste det sig dog, at det var danske Dragoner med prøjsiske Fanger. Prøjserne sad uden Vaaben og Tøjler, og Hestene var bundne til vore Dragoners Heste ved Tøjlerne. Min Fader løb ind i Kroen, lagde en Daler paa Bordet og tog en stor Klukflaske med Brændevin, som han skænkede alle de ankomne af. Saa gik Toget med baade saarede og fangne ad Grindsted til. Senere maatte der rekvireres flere Vogne til saarede Prøjsere; men det maatte Stedets Sognefoged, der nu var kommen tilstede, besørge, da min Fader vilde skynde sig hjem.

Paa Hjemvejen kom der en Korporal med Bud fra Ritmesteren, om han ikke vilde komme op til Skødegaard. Han kørte derop, og der holdt de tapre, danske Dragoner og blev beværtede med Smørrebrød og Drikke-

varer af Ejeren Hr. Højrup og Frue. Ritmesteren bad min Fader om at køre tilbage til Præstegaarden med en tilfangetaget tysk Officer, hvilket han gik ind paa. Officeren sad ved Siden af ham, og en Underofficer red som Vagt ved venstre Side af Vognen, medens Dragoner fulgte bagefter. Da de kom til Præstegaarden, vilde den vagthavende have ham til at køre til Grindsted, to Mil længere, hvad min Fader nægtede. De kom op at skændes med høj Røst; men da Præsten kom til og hørte Sammenhængen, irettesatte han den vagthavende, takkede min Fader og bød Soldaterne at give ham et Hurra. Da det var sket, opfordrede Præsten den store Forsamling, der var kommen tilstede baade af Mænd og Kvinder, til ligeledes at give ham et Hurra. Dette gjorde de, og saa kørte min Fader hjem.

Dette var den sidste Februar. Den første Marts blev for ham en Dag i den største Modsætning dertil. Først end jeg fortæller videre om min Faders Skæbne, vil jeg dog i al Korthed fortælle, hvorledes jeg fik Bud til Bække. Jeg var jo stadig paa Udkig hjemme ved Gaarden og opdagede saa pludselig, at der var en hel Mængde Mennesker oppe ved Gesten Kirke. I Førstningen troede jeg, der var Gildesfærd ved Kirken; men snart kom jeg paa det rene med, hvad det var. Da jeg nu efter min Faders Ordre skulde have Bud til Bække, blev vi enige om hjemme, at det vilde vække for megen Opsigt med et ridende Bud, hvorfor vor Tjenestekarl, Johannes Damgaard, tilbød at løbe derover. Han smed Træskoene og løb i Hosesokker paa de mest ufremkommelige Veje over Engen ad Bække til. De prøjsiske Husarer saa ham imidlertid, og fem af dem red efter ham i fuld Karriere og satte da ogsaa heldigvis snart alle fem Heste faste i det saakaldte »Væld«. De maatte til at hjælpe

hinanden med at faa Hestene op igen; det forsinkede dem noget, og da de kom tilbage til vor Gaard, var de fløj-tende gale, hvad der jo i Grunden ikke var saa sært. Johannes kom lykkelig og vel til Bække og hjem igen. Dagen efter maatte han følge med min Fader paa Vejen til Fængslet.

Den første Marts var min Fader ude lidt Syd for Vester-Gesten, og der saa han og flere, at der kom en Skare prøjsiske Husarer fra Anst. Han skyndte sig hjem, men blev opholdt noget i Byen. Undervejs traf han en Vogn fra Kolding med Gæstgiveren fra Fønix, der fulgte med ham hjem for at faa at vide, hvorledes Fægtningen ved Vorbasse var løben af. De satte sig ind i Stuen for at tale om Begivenhederne; men strax efter kom min Moder ind til dem og sagde: »Det ser sørgeligt ud, Gaarden er omringet af Tyskere«. »Aah, de vil vel blot have Indkvartering«, svarede de; men Moder var klog nok, hun siger: »Der er andet i Vejen, for ellers omringer de ikke Gaarden«.

I det samme kom en Løjtnant ind og forlangte at faa mig at se. Jeg blev hentet ind, men præsenterede ikke videre godt, da jeg gik uden Trøje og med et Tør-klæde om Hovedet, fordi jeg havde Tandpine. Da Løjtnanten saa mig, paastod han, at der maatte være en ældre Søn, da saadan en Purk som mig umulig kunde ride, saa det duede noget, og det var vanskeligt at gøre ham forstaaelig, at der ingen andre Sønner var. Han gik derpaa ud i Stalden og lod den Hest trække ud, som jeg plejede at ride paa. Først bød han Johannes at sadle den, men derefter at sadle den af igen og at spænde den tilligemed en anden Hest for Vognen. Derefter erklærede han min Fader for Arrestant og befalede ham strax at følge med. Ligeledes befalede han Johan-

nes at tage Plads som Kusk. Da Fader saa, hvorledes det var arrangeret, sagde han: »Naa, du skal ogsaa med, Johannes, ja saamænd, men tag hellere Frakke paa, for Gud maa vide, hvor langt vi skal køre«. Dette gjorde han, og saa kørte de fra Gaarden, baade sørgeligt og højtideligt, omgivet af en hel Skare Prøjsere.

Da de kom til Anst, gjorde Prøjserne Holdt og spiste Frokost ovenpaa deres Heltegerning. Derefter blev baade min Fader og Johannes bundet for Øjnene, og Johannes smed de om bag i Vognen. Fader fik da en ny Kusk op til sig; men han kunde ikke styre de urolige Heste. De væltede og blev atter læssede paa Vognen. Da de kom til Vrannerup, hvor Eskadronens høje Foresatte var indkvarteret, mærkede min Fader, at der kom en ny Kusk. Han kunde bedre styre Hestene og tillod ham at tage Bindet fra Øjnene. I Seest Vandmølle lod Mølleren spørge, om han ikke maatte give min Fader en Kop Kaffe; men det blev afslaaet. De kørte derefter tilbage til Vrannerup til et Vagthus, som Prøjserne havde lige i Syd for den nuværende Ejstrup Station. Her blev de transporterede ind, og efter den Tid saa min Fader ikke mere til sine Heste og Vogn.

Om Aftenen blev min Fader (saavel som Johannes) forsvaret bunden med Seglgarn om Haandleddene, efterat Armene var bundne tilbage om Ryggen. Benene blev ligeledes bundne nedenfor Knæerne. Derefter blev han sat paa en Arbejdsvogn paa et Knippe Halm og yderligere bunden med Strikker til begge Sider af Vognen. Han sad baglænds med sin Karl ved Siden, to menige Soldater paa Bagsmækken og en Befalingsmand ved Kusken, og saa kørte de ad Kristiansfeldt til. Der blev de baaret ind i Brødrehuset, hvor der var Vagtstue, og sat hen i et Hjørne, og der var en Mængde røde Husarer,

der fandt Fornøjelse i at spytte dem i Ansigtet, én for én. Da de havde siddet der i nogen Tid, bar de dem ud paa en frisk Vogn, hvori de blev lagt i Bunden, min Fader med Hovedet frem og Johannes med Hovedet tilbage, to Mand paa Bagsmækken og vel omgivet af Vagt, og saa kørte de til Haderslev, hvortil de ankom Kl. 2 om Natten.

Der holdt de længe, før de blev aflæstet, og da det endelig skulde gaa for sig, kom der nogle smaa Prøjsere for at bære dem op ad Trappen og ind til Vagten. Johannes blev først transporteret ind, hvilket skete paa den Maade, at en Prøjser tog ham i Benene og bar ham paa Ryggen, saa at Hovedet hængte ned og slog flere Gange mod Trappens Rækværk. Saa kom en lille Karl og vilde tage min Fader paa samme Maade. Vagten paa Vognen sagde: »Pas paa ham, han er en tung Hund«. Skønt han var skrækkelig forpint af sine Baand, oplivede de vexlede Ord ham saa meget, at han, da de fik ham samlet op paa Vognkanten, gjorde alt muligt for at dumpe for tidlig ned. Det lykkedes. Da han kom ned paa Prøjseren, faldt denne til Jorden og slog sig, saa Blodet flød af Næsen paa ham. Herover blev han saa vred, at han øjeblikkelig trak sin Sabel, saa min Fader troede, at han vilde dræbe ham med det samme, og han sagde, da han kom hjem, at det havde været ham ligegyldigt den Gang, saa forpint som han var. Det tog dog en anden Vending, idet Strikken blev løst paa hans Ben, saa han kunde gaa op ad Trappen og ned i Vagtstuen.

Det var en stor Sal med Belysning i Midten og Halm paa Gulvet. Der laa mange og sov. Min Fader blev smidt ind imellem dem; men da han klagede over Smerter i Haandleddene, hvor Strikkene havde gnavet

Hul, blev han slæbt op igen, og Strikkene blev skaarne over. Da de løsnedes, sprang Blodet højt i Vejret. Saa længe han levede, kunde det ses paa hans Haandlede, hvor Strikkene havde snæret.

Endelig kom Arrestforvareren for at hente dem. Det var en herlig Mand, sagde min Fader. Han kom i en god Seng den Nat, og næste Morgen kom Arrestforvareren med Flæsk, Kartofler og Øllebrød til ham; men desværre var han saa forkommen, at han intet kunde spise.

Henved Middagstid kom han igen og sagde, at min Fader skulde i Forhør, og han maatte helst tage alt sit Tøj paa, da han næppe blev der længere. Han tog saa sit Overtøj paa; men hans Penge havde de allerede taget fra ham i Kristiansfeldt. I Forhøret spurgte de ham, om han var Sognefoged i Gesten? Han sagde: »Nej, nu ikke mere, igaar Morges var jeg det; men nu er der rimeligvis en anden konstitueret«. Da han følte store Smærter i sine Haandlede og Knæer, kunde han ikke lade være med at sige til de store Herrer, han stod overfor: »Det maa være en daarlig Nation, den præjsiske, naar den ikke kan føre en fangen, civil Mand uden at mishandle ham saaledes, som jeg er bleven mishandlet«. Det smagte de lidt paa, og da de havde set hans Haandlede, rystede de paa Hovedet og sagde igennem Tolkene til ham, at det maatte de heller ikke have gjort. Der var altid to Tolke tilstede ved Forhørene.

Da Forhøret var endt, blev Fader afleveret til en Løjtnant med Fjer i Hatten. Det var en flink, ung Mand. Han tiltalte ham meget venligt, og de kunde snart forstaa hinanden nogenlunde. Han sagde til min Fader, at han skulde til Flensborg; men han skulde ikke bindes mere. Der var flere, der skulde den Vej.

Min Fader og en ung Fyr og den omtalte venlige Løjtnant kom paa én Vogn, Johannes og en ældre Mand paa en anden. Min Fader kunde aldrig glemme den unge Løjtnants venlige og menneskekærlige Optræden imod ham paa Vejen til Flensborg. »Han var en brav Mand, denne Løjtnant«, sagde han, »der kan ogsaa være barmhjertige Mennesker mellem Fjenderne«.

De kørte saa til Flensborg, hvortil de kom Kl. 2. De holdt meget længe paa Gaden, førend Vagten kunde faa Kommandanten af Fjerene. Endelig havnede min Fader og hans medrejsende i Arrestlokalets 1ste Etage Nr. 3. Det var et Rum 8 Alen langt og 4 Alen bredt uden Spor af Seng, Bord eller Stole. De laa paa Gulvet i deres Klæder i det kolde Vintervejr. Der blev rigtig nok fyret en Gang om Dagen; men det kom aldrig til at brænde. Hans Lidelsesfælle var en ung Mand, der var bleven indkaldt til Soldat; men da han paa den Tid tjente i Sommersted, sendte hans Moder, der boede i Holsted og var Enke, en ældre Mand med Indkaldelsesordren til ham. De blev imidlertid begge snappede af Tyskerne.

De sad altsaa sammen der og sad der længe nok. Havde det varet længere, end det gjorde, troede min Fader, at han var død paa Pletten. Kosten, de fik, var saa helt elendig. Om Morgenen og om Aftenen fik de en Lerkrukke ind med noget i, som de kaldte Thevand. Det var ukogt Vand med lidt Mælk i. Om Middagen fik de en Blanding af halvkogt Gryn og Vand eller Brød og Vand. Paa Brødet var der smurt noget, som de ikke vidste, hvad var; men Smør eller Fedt var det ikke. Hans Medfange var ellers ingen Kostforagter; men det, de fik paa Brødet, fandt han dog Anledning til at skrabe af, og saa smurte han det paa deres Støvler, om end ikke af Omsorg for Støvlerne.

En Søndag Middag saa det ud til, at de skulde have en god Ret. Der var stuvede Kartoffler og Pølse. De dækkede Bord paa Gulvet, da der jo intet Bord var, og var svært glade ved den store Pølse; men da de skar den over, indeholdt den kun raat, ukogt Blod, der løb ud paa Gulvet mellem Fingrene paa dem. Heldigvis kom der ikke noget i Kartofflerne, saa dem fik de da.

Min Fader var flere Gange i Forhør og blev udspurgt, baade paa Kryds og Tværs; men han svarede altid saa lidt som muligt. Endelig efter 20 Dages Forløb kom han ud af Fængslet. Vi var jo meget urolige for ham hjemme, og der var ogsaa stærkt Røre mellem gode Venner og bekendte om, hvorledes de kunde hjælpe til med at faa ham fri. Saa besluttede Anders Simonsen, Ravnholt, og afdøde Simonsen fra Trøllundgaard at rejse ud til Stiftamtmanden i Ribe for at tale med ham derom. Denne lovede at rejse hen til den tyske General Wrangel angaaende Sagen, og ved denne Henvendelse lykkedes det da at faa min Fader fri.

En Formiddag kom Arrestforvareren med vor Karl Johannes, som han først havde løsladt, ind til min Fader og spurgte, om han kendte ham. Han gav ham derefter hans Tegnebog og spurgte, hvormeget der var i den ved Afleveringen. »40 Rigsdaler«, lød Svaret. »Det slog akkurat lige til for hans og Karlens Ophold og Logis i 20 Dage«, svarede Arrestforvareren. Dermed blev han frigivet og befalet at fjærne sig ud af Byen saa snart som muligt. Ja, det var der ikke noget i Vejen for, mente Fader; han skulde nok forsvinde, saa hurtig som han kunde; men det gik mere smaat, end han selv havde tænkt. Udaset og ødelagt af Pinsler, Sult og Kulde dinglede han igennem Byen. Da de kom udenfor Byen, kunde han ikke mere, men lagde sig ned

paa en Grusdyng med den Bemærkning til Johannes:
»Du maa ikke lade mig sove«.

Imidlertid kom der en Dagvogn, og saa forlangte Fader at komme op at køre. Johannes sad ved Kusken, og min Fader fik Plads inde i Vognen, hvor et Par medrejsende, der strax vidste, hvem han var, kom op at skændes om hans Affærer. Allerbedst som han sad der, kom han i Tanker om, at han ingen Penge havde. Da han fortalte sine Rejsefæller denne ubehagelige Opdagelse, tilbød nogle Sømænd, som ogsaa var i Vognen, ham strax saamange hollandske Dukater, som han havde Brug for. Iøvrigt var han kommen til at se slemt røveragtig ud, særlig var hans Skæg blevet langt; men da de holdt i Aabenraa, kom der en Barber og spurgte, om han skulde barbere og frisere ham, da en af hans medrejsende havde betalt for det. Han blev saa barberet og friseret efter en større Maalestok.

Derefter tog de til Haderslev og over Kristiansfeldt til Kolding. Undervejs fik de noget at drikke ved en Bæk, hvor Johannes maatte lede min Fader ned, da han var saa afkræftet, at han næsten ikke kunde gaa. Om-sider naaede de Kolding og gik ind paa Fønix, hvor min Fader plejede at logere, og fik sig noget at spise. Der traf de ogsaa min ældste Søster, der samme Dag var kommen til Kolding. Efter at have talt med forskellige i Kolding om Begivenhederne, kørte en Vogn ham hjem.

Moder kunde ikke kende ham igen, saa afpillet var han bleven. To Dage efter var han to Timer om at gaa ned til vor nærmeste Nabo, et Bøsseskud fra os. Det stod klart for ham, at havde vor Karl Johannes Damgaard ikke været med og paa Vejen hjemad passet og plejet ham paa flere Maader, saa var han gaaet til

Grunde. Min Fader sagde, at havde han havt Hæders-tegn at uddele, saa skulde Johannes ogsaa have havt et, for han gik ogsaa meget igennem; men han kunde jo bedre taale det, da han var yngre.

Efterskrift. Johannes Damgaard lever endnu og er en rask Mand paa ca. 60 Aar. Han har med sin Hustru boet i 32 Aar i Vester-Gesten Mosehuse, hvor de ejer en mindre Landejendom. De har 7 voxne Børn. Jeg har gjort ham bekendt med den foreliggende Beretning, og han har, bortset fra enkelte, ganske uvæsentlige Ting, i et og alt godkendt Rigtigheden af den, forsaavidt han selv var delagtig i Begivenhederne. Han fortæller, at da han paa sine Hosesokker var kommen vel over den letfrosne Mose til Bække, løb han først om i Kroen og sagde til Soldaterne der, at Tyskerne kom, og derefter om i Møllen, hvor han havde tjent i 4 Aar, og hvor han fik Møllerens Karl til at ride, saa stærkt han kunde, med Melding til Hovedkvarteret i Vorbasse. Fra Møllen blev han Vidne til lidt af Kampen. Han oplyser ogsaa, at da Vognen væltede med dem i Anst, brækkede Vognstangen; men de kørte dog videre med den, saa godt de kunde. Om han foruden at være bundet paa Hænder og Fødder ogsaa var bundet til Vognens Sider, mindes han ikke, men vel at han var skrækkelig forpint af sine Baand, saa alt var ham ligegyldigt. I Kristiansfeldt spyttede man ikke blot paa dem, men sparkede ogsaa til dem, og her blev en ny Pengepung med 4 Rdlr. i taget fra ham, uden han nogen-sinde fik den igen. De kom ikke af Klæderne og ikke i Seng, men laa paa Gulvet i al den Tid, de var fængslet i Flensborg. Kosten var elendig. Det, der var smurt paa Brødet, særlig om Aftenen, skræbte Damgaard af med sine Negle. Han sad i Arresten sammen med den ovenomtalte ældre Mand fra Holsted, der skulde have overbragt Indkaldelsesordren til den unge. Det var en Bødker. Sognefogden, siger Damgaard, var meget daarlig paa Hjemvejen; da de var nede at drikke af en Bæk, havde han nær ikke faaet ham slæbt op igen. Forøvrigt maatte Damgaard efter sin Hjemkomst længere hen paa Forsommeren med til Fredericia for at ødelægge Skanser, saa han fik prøvet adskilligt af Krigens Strabadser.

Endnu skal oplyses, at den omtalte Bødker fra Holsted, efter hvad ældre Folk i Holsted kan erindre, var en Bødker Davidsen fra Favrskov i Holsted Sogn.

J. Nissen.